

Ю. М. Неговська

старший викладач, виконавчий директор,
ПВНЗ «Національна академія управління», Київ, Україна
july-negovski@ukr.net

ФІНАНСОВІ ВАЖЕЛІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

Анотація. У статті запропоновано фінансовий механізм формування інноваційно-інтелектуального потенціалу суспільства. Розглянуто основні форми фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки. Висвітлено і проаналізовано фінансово-кредитні та податкові чинники підтримки інноваційного розвитку бізнесу.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інноваційна діяльність, інноваційно-інтелектуальний потенціал, інвестиції, інвестиційні ресурси.

Ю. Н. Неговская

старший преподаватель, исполнительный директор, Национальная академия управления, Киев, Украина

ФИНАНСОВЫЕ РЫЧАГИ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ОБЩЕСТВА

Аннотация. В статье предложен финансовый механизм формирования инновационно-интеллектуального потенциала общества. Рассмотрены основные формы финансового обеспечения инновационного развития экономики. Отражены и проанализированы финансово-кредитные и налоговые составляющие поддержки инновационного развития бизнеса.

Ключевые слова: интеллектуальный потенциал, инновационная деятельность, инновационно-интеллектуальный потенциал, инвестиции, инвестиционные ресурсы.

Julia Negovska

Senior Lecturer, Executive Director, National Academy of Management, Kyiv, Ukraine

FINANCIAL ACTUATORS OF INNOVATIVE AND INTELLECTUAL POTENTIAL OF SOCIETY FORMATION

Abstract. Introduction. Progress of world economics trends testify convincingly that in Ukraine can't be other way of progress, than forming of innovative and intellectual type of economics. In the present terms of Ukraine's development, innovative and scientific activity form technical progress basis, as a result, intellectual potential becomes an essential factor of socio-economic development and solving of economic, ecological, social and cultural problems. *Purpose.* One of the important stages of society's innovative and intellectual potential forming and development is the potential of the state financial actuators usage which includes optimization of the source system of enterprises' investment projects financing, bringing in budgetary facilities into the innovative process funding, own resources of business units, financial resources of bank and non-bank segments of financial market. *Conclusion.* Today in Ukraine the innovative and intellectual potential financing is the main tool in support of present resources of enterprise's environment effective usage. In author's opinion, the combination of bank accommodation, state financing and property asset is very effective. Measures on stimulation of non-state investing in scientific, technological and innovative activity should harmoniously be combined with traditional approaches of direct budgetary support.

Key words: intellectual potential; innovative activity; innovative and intellectual potential; investment; investment resources.

JEL Classification: G23, G24, H52, O31, O32

Постановка проблеми. Тенденції розвитку світової економіки переконливо свідчать, що в Україні не може бути іншого шляху прогресу, ніж формування економіки, заснованої на знаннях, тобто економіки інноваційно-інтелектуального типу. Ігнорування цієї обставини призведе до витіснення країни з ринку високотехнологічної продукції. Серед визначальних факторів прогресу, а саме природних ресурсів, інтелектуального капіталу, виробничого (технологічного) потенціалу, особлива роль належить саме інтелектуальному потенціалу, який здатний генерувати не лише технологічні інновації, а й ефективні системи менеджменту та інноваційного потенціалу, який, своєю чергою, створює можливості переходу країни на вищий рівень технологічного укладу, розробки і реалізації інноваційних проектів, високотехнологічних ідей, ноу-хау, науки й освіти. У наявних умовах розвитку України науково-технічний прогрес, основою якого є інноваційна діяльність та інтелектуальний потенціал, перетворюється на вирішальний чинник соціально-економічного розвитку і вирішення економічних, екологічних, соціальних та культурних проблем. Тому одним із важливих етапів формування й розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу держави є виявлення його фінансових важелів, до яких належать: оптимізація системи джерел і форм фінансування інвестиційних можливостей підприємств; залучення у процес інвестування інновацій бюджетних коштів,

власних ресурсів суб'єктів господарювання, фінансових ресурсів банківського та небанківського сегментів ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі періоду незалежної України практично відсутнє визначення сутності інноваційно-інтелектуального потенціалу суспільства, приділяється увага переважно окремим складовим цього поняття. Науковцями цей термін вживається зазвичай операційно, у процесі розв'язання інших науково-пізнавальних завдань. Такий підхід висвітлено у працях О. М. Юркевича [1], Г. О. Андрюшук, І. Б. Жилиєва, Б. Г. Чижевського, М. М. Шевченка [3], Б. А. Маліцького, О. С. Поповича, В. П. Соловйова, І. Ю. Єгорова, І. О. Булікіна, Т. В. Шокун [7], М. Якубовського [8], Н. Мамонтової [9], Л. Федулової [10], А. В. Шевчука [11]. Серед російських авторів можна виділити П. В. Воробйова (P. Vorob'ev) [12], В. Садовничого (V. Sadovnychiy) [13], Р. Стронгіна (R. Strongin) [14], серед зарубіжних – Л. Портера (Lyman W. Porter) [15] та К. Мурдоха (C. Murdoch) [16].

На нашу думку, під поняттям інноваційно-інтелектуального потенціалу слід розуміти сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть за певних внутрішніх і зовнішніх умов розвитку інноваційного середовища бути спрямовані на реалізацію інноваційної діяльності, метою якої є задоволення нових потреб суспільства. Важливим є питання щодо фінансування інноваційно-інтелектуального потенціалу, яке со-

годні спрямоване лише на підтримку використання наявних інтелектуальних ресурсів та капіталу. Тому нами запропоновано такий процес фінансування діяльності, який передбачає формування нових інтелектуальних можливостей підприємств, тобто діяльності з формування й розвитку їх інноваційно-інтелектуального потенціалу та фінансових важелів його формування.

Метою статті є визначення джерел, форм і обсягів фінансових ресурсів, а саме фінансових важелів, для забезпечення формування й розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу держави.

Основні результати дослідження. Підвищення рівня самофінансування та інвестиційних можливостей підприємств здійснюється на державному і регіональному рівнях за допомогою низки заходів, серед яких: використання податків підприємств у місцевий та державний бюджети як кредитів у разі збільшення на цю суму капіталовкладень у нововведення; запровадження податкових канікул; пільгове оподаткування підприємств, які визнані соціально значущими, та ін.

Одним із важливих етапів формування і розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу підприємств є оптимізація структури джерел фінансування названих процесів. Необхідність такої оптимізації зумовлена тим, що співвідношення зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування інвестиційних ресурсів може не відповідати вимогам загальної фінансової стратегії підприємств, що істотно знижує рівень їх фінансової стійкості.

На нашу думку, фінансове забезпечення формування й розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу підприємств являє собою систему джерел і форм фінансування зазначених процесів. Джерела фінансового забезпечення, у загальному розумінні, є власними та позиковими й реалізуються через існуючі форми фінансового забезпечення. Тому можна виділити дві основні форми фінансової підтримки процесів формування та розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу – самофінансування і позикове фінансування.

Основа першої групи становлять джерела виробничого походження, пов'язані, насамперед, із перерозподілом виробничого заощадження держави, приватних осіб, підприємств будь-якої форми власності, резервних та страхових фондів тощо. У другу групу фінансового забезпечення формування й розвитку інноваційно-інтелектуального потенціалу підприємств входять власні та позикові кошти. До останніх належать позики фінансово-інвестиційних структур, кредити банків, надходження коштів від емісії цінних паперів, державна фінансова підтримка у вигляді пільгової орендної, тарифної, податкової політики і т. п.

За відсутності державної підтримки та наявності високого ризику капіталовкладень у формування й розвиток інноваційно-інтелектуального потенціалу підприємств особлива увага інвесторів і компаній має бути спрямована на вибір форм фінансування. Масштабна підприємницька структура здатна мобілізувати нові кошти шляхом поєднання першого випуску акцій, залучення позикового капіталу, випуску комерційних паперів тощо. На нашу думку, ефективним є поєднання банківської позики, державного фінансування та власного капіталу.

На відміну від великих підприємств, малим підприємствам отримати фінансові ресурси дуже важко. Відтак головним джерелом фінансування нових приватних підприємств виступають власні кошти.

Одним із важливих заходів активізації інноваційної діяльності є забезпечення належного рівня фінансування й інвестування наукової та інноваційної сфер. Як відомо, для досягнення помітного впливу на розвиток економіки рівень такого фінансування має перевищувати 0,9% ВВП. Тоді інновації починають відігравати не лише соціокультурну й пізнавальну роль, а ще й економічну [1]. У Звіті із конкурентоспроможності Світового економічного форуму («*The Global Competitiveness Report*») відзначено, що Україна посідає 114-е місце серед 144 країн світу за рівнем розвитку фінансових ринків. Лідерами цього рейтингу є

Швейцарія, Фінляндія і Швеція. Рівень фінансування НДІР у цих країнах становить 2,67–3,86% ВВП [2]. Для порівняння: в Україні наукоємність ВВП у середньому коливається від 1,16% до 1,31%.

Фінансування науково-технічної діяльності в усьому світі є прерогативою держави. Вона свідомо бере на себе зобов'язання щодо фінансування НДДР, оскільки на цьому капіталомісткому й неприбутковому етапі інноваційного процесу для приватного сектору відсутні вагомі стимули інвестування власного капіталу. Це пояснюється довготривалістю і непередбачуваністю процесу наукового пошуку, а також складністю комерціалізації результатів науково-технічної діяльності.

Однак за відсутності в необхідному обсязі державних коштів важливим завданням стає стимулювання недержавних інвестицій в інноваційний процес. Наприклад, у США поза бюджетом фінансується 73% НДІР, у Німеччині – 70%, в Японії і Великобританії – 62%, у Франції та Італії – 57% [3]. Слід зазначити, що зацікавленість бізнес-сектору в інвестуванні значно підвищується в міру наближення наукових розробок до стадії їх утілення у форму, придатну для використання у виробничій діяльності.

Запровадження інновацій сприяє поліпшенню багатьох показників діяльності підприємств, що виявляється в посиленні їх конкурентоспроможності, зростанні прибутковості, розширенні ринкового сегменту тощо. Ці фактори й формують внутрішні спонукальні стимули для інвестування суб'єктами господарювання власного капіталу в інновації. Проте в умовах нестабільного функціонування соціально-економічних систем господарювання внутрішні стимули є недостатніми, і підприємства не зацікавлені в активному запровадженні ризикових інновацій, віддають перевагу таким засобам накопичення капіталу, як перерозподіл державної власності й використання спекулятивних інструментів обігу капіталу.

За даними Державної служби статистики України, у 2012 р. інноваційною діяльністю у промисловості країни займалися 1758 підприємств, або 17,4% (у 2011 р. – 1679 підприємств, або 16,2%) [4].

На технологічні інновації підприємства витратили 11,5 млрд. грн., з них близько 8,4% – на внутрішні та 2,0% – на зовнішні науково-дослідні розробки, 0,4% – на придбання інших зовнішніх знань [4].

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності були власні кошти підприємств – 63,9% загального обсягу витрат (проти 52,9% у 2011 р.). Частка кредитів склала 21,0% (38,3%), фінансова підтримка держави – 2,2% (3,7%), кошти іноземних та вітчизняних інвесторів – 8,7% і 1,3% відповідно (0,4% та 0,3%) [4].

У 2012 році інновації впроваджувало 1371 підприємство (78% загальної кількості інноваційно активних підприємств), з яких 704 підприємства налагодило випуск інноваційних видів продукції у кількості 3403 найменування, з них 962 – машини, устаткування, прилади, апарати. Нові технологічні процеси у звітному періоді запровадили 598 підприємств. Кількість таких процесів – 2188, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 554 [4].

У 2012 році 1037 підприємствами реалізовано інноваційної продукції на 36,2 млрд. грн., або 3,3% загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2011 р. відповідно 42,4 млрд. грн. та 3,8%). Продаж продукції за межами України здійснювали 332 підприємства, обсяг експорту склав 36,9% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, у тому числі у країни СНД – 24,7% [4].

Майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 14,5 млрд. грн., більш ніж половину якої (52,4%) 105 підприємств поставили на експорт [4].

Ураховуючи масштабність і фінансову ємність запровадження інновацій, а також обмеженість власних ресурсів суб'єктів господарювання та бюджетних коштів, набуває особливої актуальності необхідність залучення у процес інвестування інновацій фінансових ресурсів банківського і небанківського сегментів фінансового ринку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Аналізуючи інвестиційний потенціал фінансових інститутів (табл.), який може бути спрямовано в інноваційну сферу, варто зазначити, що у 2011 р. найбільшими загальними активами володіли банки – 1054,3 млрд. грн., або 96,2% ВВП. На кінець 2012 р. активи банків дорівнювали 1127,2 млрд. грн. Спостерігається збільшення частки банківських кредитів у ВВП країни: до 2000 р. обсяги кредитування становили менш ніж 10% обсягу ВВП, а на кінець 2012 р. цей показник збільшився й досяг приблизно 79,56% ВВП, що становить 1120,95 млрд. грн. Однак залишається незначною частка довгострокових банківських кредитів, наданих суб'єктам господарювання (26,02% ВВП, або 366,4 млрд. грн.). Це зумовлено переважанням у структурі банківських ресурсів короткострокових депозитів. Слід відмітити зростання частки кредитів банків серед джерел фінансування інновацій – від 18,55% до 33,70% у 2012 р. [5]. Для порівняння: у США та інших розвинених країнах на банківські кредити припадає понад 60% зовнішнього фінансування фірм [3].

Фінансові інститути	Загальні активи, млрд. грн.	Частка у ВВП (408,88 млрд. грн.), %
Банки	1320,45	93,72
у тому числі:		
надані кредити	1120,95	79,56
довгострокові кредити суб'єктам господарювання	366,4	26,02
Страхові компанії	63	4,47
у тому числі страхові резерви	15,15	1,08
Недержавні пенсійні фонди	1,275	0,09
Інститути спільного інвестування	1,23	0,09
Разом	1385,955	98,37

Джерело: Розраховано авторами на основі [1-15]

Причинами неефективного використання ресурсів банків на інноваційну діяльність є: низький рівень їх капіталізації, домінування короткострокових кредитів у портфелі банків, пов'язане із нестачею довгострокових пасивів, висока вартість кредитних ресурсів, недосконалість правового регулювання державних гарантій і страхування кредитів на інновації.

Рівень капіталізації небанківських фінансових інститутів – страхових компаній (СК), недержавних пенсійних фондів (НПФ), інститутів спільного інвестування (ІСІ) – дуже незначний. Їх загальні активи у 20 разів менші за банківські, і у 2012 р. становили 63,0 млрд. грн., або 4,47% ВВП. Це пояснюється тим, що сектор небанківських фінансових інститутів, особливо НПФ та ІСІ, перебуває на етапі становлення, а також низьким рівнем поінформованості населення щодо їх послуг, недостатністю на внутрішньому ринку надійних фінансових інструментів, відсутністю ліквідного і прозорого фондового ринку. Отже, можна дійти висновку, що основним інвестором, з огляду на низьку капіталізацію небанківських фінансових інститутів, мають стати банки. Однак це можливо лише за умови їх захисту від інноваційних та інших ризиків, пов'язаних із наданням кредиту.

Потрібно зауважити, що існує залежність між фінансовим ринком і реальним сектором економіки, яка виявляється у циркуляції капіталу між ними. Розвиток інститутів фінансового інвестування сприяє росту реальних інвестицій. На практиці фінансові та реальні інвестиції взаємодоповнюють, а не конкурують між собою [6]. Це означає, що чим ефективнішою є діяльність реального сектору, що забезпечує прискорення темпів розширеного відтворення й нарощування обсягів виробництва продукції, тим більше фінансових ресурсів потрапляє на фінансовий ринок і в подальшому спрямовується на розвиток реального сектору шляхом надання кредитів та вкладення

інвестицій у цінні папери. Враховуючи те, що найбільше зростання показників реального сектору можливе за умови запровадження інновацій, важливим завданням стає спрямування фінансових ресурсів на реалізацію інноваційних проектів у реальному секторі економіки.

Багато із перелічених заходів було закріплено в нормативно-правових актах, що регулюють науково-технічну та інноваційну діяльність в Україні, однак більшість цих заходів залишається лише задекларованими, а, наприклад, норми щодо пільгового оподаткування взагалі ліквідовано. Гарантійний механізм має обмежену дію, оскільки відсутні чітка стратегія і методологічна база надання подібних гарантій за інвестиційно-інноваційними кредитами.

Як показує досвід промислово розвинених країн, ефективним інструментом підтримки науково-технологічної та інноваційної діяльності є державне гарантування повернення кредитів. Однак він ще не набув належного поширення в Україні. Гарантування відбувається за різними схемами, які умовно можна поділити на дві групи: згідно з першою – держава гарантує повернення кредитів, наданих комерційними банками, з другою – для гарантування створюють спеціальні інститути.

Для України важливим є вивчення всіх можливих схем здійснення державного гарантування з метою використання позитивного іноземного досвіду [7]. Наприклад, у Великобританії держава бере на себе зобов'язання із гарантування повернення 85% наданого кредиту. Кредити надають основні клірингові банки країни на термін від двох до семи років. Особливістю такого гарантування є сплата банками державі спеціальної ризикової премії в розмірі 2–2,5% негарантованої частини кредиту замість наданих урядових гарантій.

У Німеччині державне гарантування щодо кредитів, наданих комерційними банками, забезпечують опосередковано спеціалізовані гарантійні банки на 80% суми кредиту й на термін до 15 років. Приміром, Німецький банк вирівнювання надає кредити в основному для створення нової фірми за наявності у неї власних коштів, що мають становити не менш як 15% вартості проекту. Кредити можна отримати без гарантій і застави на термін до 20 років у розмірі 25% вартості проекту за умови його позитивної оцінки.

У Франції створено єдиний спеціалізований інститут поручительства – Французька компанія з гарантій для венчурного фінансування. За юридичним статусом вона є спеціалізованою фінансовою установою у формі акціонерного товариства, у якій державі належить 45% капіталу, решта – банкам і страховим товариствам. Гарантуванню підлягає від 40 до 75% кредиту залежно від страхового випадку.

Таким чином, використання інструментів державного гарантування повернення кредитів – один із найперспективніших шляхів залучення банківських ресурсів до фінансування інноваційної діяльності. Державне гарантування повернення кредитів засновано переважно на авторитеті держави як безперечно платоспроможного й відповідального гаранта.

Висновки. Фінансові інститути, забезпечуючи механізм опосередкованого фінансування в межах фінансового ринку, сприяють інноваційному розвитку національного виробництва, установленню зв'язків між індивідуальними інвесторами й підприємствами, які використовують інновації. Проте сьогодні в Україні питання стимулювання інвестування інноваційної діяльності не вирішені й потребують подальших розробок з метою створення необхідного арсеналу стимулів та їх ефективної реалізації. Заходи щодо стимулювання недержавного інвестування науково-технологічної та інноваційної діяльності повинні гармонійно поєднуватися із традиційними підходами прямої бюджетної підтримки і створювати можливості активного спрямування всіх наявних джерел ресурсів на інноваційне оновлення виробництва, адже від обсягів оновлення основного капіталу залежать темпи й обсяги нарощування ВВП, а отже, економічне зростання країни.

Література

1. Юркевич О. М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових інститутів / О. М. Юркевич // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 82–86.
2. Світовий економічний форум GCR 2012–2013 [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів ; авт.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жилієв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське видавництво, 2009. – 632 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – <http://ukrstat.org>
5. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К. : Август-Трейд, 2012. – 687 с.
6. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посіб. для студ. вузів / А. П. Дука. – 2-е вид. – К. : Каравела, 2008. – 432 с.
7. Рациональне фінансування науки як передумова розбудови знань-ного суспільства в Україні / [Б. А. Малицький, О. С. Попович, В. П. Соловйов, І. Ю. Єгоров, І. О. Булкін, Т. В. Шокун]. – К. : Фенікс, 2004. – 32 с.
8. Якубовський М. Науково-інноваційне забезпечення модернізації української промисловості / М. Якубовський // Економіка України. – 2009. – № 10. – С. 24–28.
9. Мамонтова Н. Тенденції та особливості формування і використання інтелектуального капіталу країни / Н. Мамонтова // Економіка України. – 2010. – № 8. – С. 30–40.
10. Федуллова Л. І. Науково-технологічний та інноваційний процес в Україні: тенденції в кризових ситуаціях / Л. І. Федуллова // Економіст. – 2011. – № 1. – С. 24–28.
11. Шевчук А. В. Трансформація вищої освіти в Україні: ретроспективний аспект / А. В. Шевчук // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 11–12(1). – С. 76–79.
12. Вороб'єв П. В. Инновационная парадигма nanoиндустрии и проблемы ее реализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.m-economy.ru>
13. Садовничий В. Образование как фактор национальной безопасности России / В. Садовничий // Alma Mater. Вестник высшей школы. – 1988. – № 3. – С. 2–8.
14. Стронгин Р. Проектно-ориентированное управление инновационным университетом / Р. Стронгин // Высшее образование в России. – 2008. – № 4. – С. 26–31.
15. Porter Lyman W. Management Education and Development: Drift or Thrust Into the 21st Century? / Lyman W. Porter, Lawrence E. McKibbin. – New York : McGraw-Hill Book Company, 1988. – 372 p.
16. Murdoch C. Economic factors as objects of security: Economic security and vulnerability // K. Knorr, F. Trager. Economic issues and national security. – Lawrence, 1977. – P. 68–98.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2013

References

1. Yurkevich, O. M. (2010). Innovative direction of financial institutes' investment potential. *Finances of Ukraine*, 10, 82-86 (in Ukr.).
2. *World Economic Forum of GCR 2012-2013*. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
3. Androshuk, G. O., Zhilyaev, I. B., Chizhevskiy, B. G., & Shevchenko, M. M. (2009). *Strategy of innovative development of Ukraine on 2010-2020 in the conditions of globalization calls*. Kyiv: Parliamentary Publishing (in Ukr.).
4. *Government Service Statistics of Ukraine* (Official web-site). Retrieved from <http://ukrstat.org>
5. Government Service of Statistics of Ukraine (2012). *Documents of Ukrainian Statistical Annual of 2011*. Kyiv: August-traid (in Ukr.).
6. Duka, A. P. (2008). *Theory and practice of investment activity. Investing* (2nd ed.). Kyiv: Caravel (in Ukr.).
7. Malicky, B. A., Popovich, O. S., Solovyiov, V. P. et al. (2004). *The rational financing of science as pre-condition of development of education society in Ukraine*. Kyiv: Phoenix (in Ukr.).
8. Yakubovskiy, M. (2009). Scientific-innovative support of the modernization of Ukraine's industry. *Economy of Ukraine*, 10, 4-14 (in Ukr.).
9. Mamontova, N. (2010). Tendencies and specific features of the formation and the use of the intellectual capital in Ukraine. *Economy of Ukraine*, 8, 30-40 (in Ukr.).
10. Fedulova, L. (2011). Scientific-technological and innovation process in Ukraine: trends in crisis. *Economist*, 1, 24-28 (in Ukr.).
11. Shevchuk, A. V. (2012). Transformation of higher education in Ukraine: retrospective aspect. *Economic Annals-XXI*, 11-12(1), 76-79 (in Ukr.).
12. Vorob'ev, P. (2008). *Innovative paradigm of nanotechnology and problem of its realization*. Retrieved from <http://www.m-economy.ru> (in Rus.).
13. Sadovnichiy, V. (1998). Education as factor of national safety of Russia. *Alma Mater Announcer of Higher School*, 3, 2-8 (in Rus.).
14. Strongin, R. (2008). Project-oriented management of innovative university. *Higher School in Russia* 4, 26-31 (in Rus.).
15. Porter, Lyman W. (1988). *Management Education and Development: Drift or Thrust Into the 21st Century?* New York: McGraw-Hill Book Company.
16. Murdoch, C. (1977). Economic factors as objects of security: Economic security and vulnerability. *Economic issues and national security* (pp. 68-98). Lawrence.

Received 11.05.2013

ЕКОНОМІЧНИЙ ЧАСОПИС-XXI

науковий фаховий журнал України
з економічних і політичних наук

Видається з 1996 року
Виходить 6 разів на рік

Світове господарство і міжнародні
економічні відносини
Глобальний розвиток
Економічна теорія
Економіка і управління національним
господарством
Соціальна економіка і політика
Гроші, фінанси і кредит
Регіональна економіка
Політичні інститути і процеси

Автори журналу:
провідні вчені
України та світу,
посли, державні діячі,
міські голови,
лідери бізнесу

**АНАЛІТИКА ДЛЯ ЕЛІТИ:
ПЕРЕДПЛАТИ І ДОЛУЧАЙСЯ!**

**ЯК
ПЕРЕДПЛАТИТИ?**

Через
передплатні агенції:
«Ідея», «Саміт»,
«Періодика»,
«Меркурій»

Через
ДП «Преса»
Передплатний
індекс:
96437

Через редакцію журналу
«Економічний часопис-XXI»:
(044) 235-98-28,
235-98-27
editor@osp.com.ua